

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-76-41-48>
УДК 159.048.45

ЗАВДАННЯ ЕТИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ.

© Шемигон Н.Ю.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Шемигон Наталя Юріївна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6439-1245>; natalishemigon78@gmail.com, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту професійної освіти, Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

В Україні відбуваються суттєві зрушення у сфері інклюзивної освіти, що ставить багато питань у напрямку адаптації учнів з особливими потребами до сучасного освітнього простору загальноосвітнього закладу, відповідно збільшується кількість складаних питань в освітній практиці, які вимагають вирішень на етичній основі. Метою нашого дослідження є розробка змісту етичної освіти в умовах інклюзії, що сприятиме ширшому включенню етичної складової у вітчизняну педагогічну освіту. Для визначення змісту етичної освіти в дослідженні використовується аксіологічний підхід, який дозволяє розкрити сутність, структуру та зміст етичних ціннісних орієнтацій педагогічної професії в галузі інклюзії.

У проблемі етичної освіти майбутнього педагога виділено змістовну та процесуальну сторони формування етичних цінностей педагогічної діяльності. Змістовний компонент етичної освіти реалізується через відбір моральних цінностей, які виступають орієнтиром освітньої діяльності у сфері інклюзії та включення їх до етичної освіти. Процесуальний компонент базується на інформуванні про етичні цінності інклюзивної галузі та розвитку складної професійної майстерності, із розв'язання педагогічних проблем на основі певних етичних параметрів. Пропонуємо процесуальний компонент етичної освіти забезпечити шляхом надання теоретичних знань щодо категорій та етичних цінностей професійно-педагогічної діяльності, що включаються до теоретичного курсу як провідні ідеї і які є стрижнем ціннісної системи педагогічної науки. Для розв'язання питання щодо формування навичок діяльності на основі певних етичних норм та правил рекомендуємо використання методик, що передбачають проблематизацію змісту навчання. Це дозволяє пропонувати здобувачам освіти такі проблемні питання, які містять різноманітність рішень і, відповідно, необхідність демонстрації вміння діяти в межах етичних рамок професії. Це методи обговорення конкретних ситуацій, рольові ігри та діалогові технології. Таким чином, у статті схарактеризовано аксіологічний підхід як фундаментальний для етичної освіти та окреслено змістовну та процесуальну сторону етичної освіти в галузі інклюзії.

Ключові слова: інклюзія, етична освіта, аксіологічний підхід, цінності.

N. Shemyhon "The task of ethics education in the context of inclusion."

In Ukraine, significant changes have been taking place in the field of inclusive education, which raises many issues regarding the adaptation of students with special needs to the modern educational space of a general education institution, respectively, the number of complex issues in educational practice that require ethical solutions is increasing. The purpose of this study is to develop the content of ethical education in conditions of inclusion, which will contribute to the increased incorporation of the ethical component in domestic pedagogical education. To determine the content of ethical education, the study uses an axiological approach that allows us to reveal the essence, structure and content of the ethical value orientations of the teaching profession in the field of inclusion.

The substantive and procedural aspects of the formation of ethical values of pedagogical activity have been identified in the problem of ethical education of the future teacher. The substantive component of ethical education is implemented through the selection of moral values that serve as a guide for educational activities in the field of inclusion and their incorporation into ethical education. The procedural component is related to informing about the ethical values of the inclusive field and developing complex professional skills necessary to solve educational issues based on certain ethical parameters. We propose to provide the procedural component of ethical education by giving theoretical knowledge on the categories and ethical values of professional and pedagogical activity, which are included in the theoretical course as leading ideas, and which are the core of the value system of pedagogical science. In order to solve the issue of the development of competences of the activity based on certain ethical norms and rules, we recommend the use

of methods involving the problematization of the content of training. This makes it possible to offer students problematic issues which contain ambiguity, multifaceted solutions and, respectively, the need to demonstrate the ability to act within the ethical framework of the profession. These are methods of discussing specific situations, role-playing games and dialogue technologies. Thus, the paper describes the axiological approach as a fundamental one for ethical education, and outlines the substantive and procedural aspects of ethical education in the field of inclusion.

Keywords: inclusion, ethical education, axiological approach, values.

Постановка проблеми. Питання етичних аспектів педагогічної діяльності у XXI ст. не втрачає своєї актуальності як у вітчизняних, так і в зарубіжних дослідженнях, у яких наголошується, що навчання кодексу етичної поведінки є необхідним елементом педагогічної освіти, оскільки педагогічна галузь є однією з тих, де існування етичних основ є вирішальним з огляду на сферу її діяльності та вплив на суспільство. Професія педагога передбачає вирішення безлічі викликів, які виникають під час викладання та взаємодії з учнями, батьками, адміністрацією закладу і пов'язані з моральною відповідальністю. У подібних випадках знання та розуміння етики має важливе значення, що може запобігати виникненню потенційних етичних конфліктів. Крім того, в Україні відбуваються суттєві зрушення у сфері інклюзивної освіти, відповідно виникає багато питань щодо адаптації учнів з особливими потребами до сучасного освітнього простору загальноосвітнього закладу, збільшується кількість складаних питань в освітній практиці, які вимагають вирішення на етичній основі. Особливо це стосується молодих викладачів, які починають працювати в інклюзивному освітньому середовищі і перед якими постають гострі питання особливості взаємодії з батьками та учнями, що мають особливі освітні потреби. Сьогодні педагогічна освіта вимагає формування не тільки викладача-предметника, а й розробки механізму розвитку його етичних установок, які виступатимуть як орієнтир, що визначатиме та регулюватиме професійну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час навчання в педагогічних закладах вищої освіти здобувачі знайомляться з етичною складовою професії в межах різних педагогічних дисциплін, але етичні питання згадуються лише як додатки. Результати досліджень свідчать, що випускники педагогічних закладів, починаючи працювати за фахом, не мають чіткого розуміння, чого від них очікують учасники освітнього процесу та суспільство, а отже, не розуміють етичних вимог до професії. Б. Максвелл відзначає, що професіоналізація педагогічної освіти вимагає

розробки загальновизнаного кодексу етичної освіти [1]. Досліджує морально-етичні засади взаємодії педагога з основними учасниками навчально-виховного процесу та зовнішнім середовищем С. Степаненко [1]. Проблемі етичного вирішення конфлікту в педагогічній сфері присвячено праці В. Сидоренко [3]. Проблема етичного кодексу та освітньої етики як важливого компонента професійного розвитку вчителів вивчалася у працях Д. Карр [4]. Джей Фрей [5] досліджує рольову мораль вчителя та визначає педагогічну професію як морально особливу професію, яка потребує чітко визначеного морального кодексу.

Попри достатню розробленість питань етичних кодексів та завдань етичної освіти в педагогічній діяльності, недослідженими залишаються питання змісту етичної освіти в умовах інклюзії.

Формування цілей статті. Розв'язання цього завдання неможливе без реалізації науково обґрунтованих пропозицій, що сприятимуть втіленню етичної складової в педагогічну освіту. Метою нашого дослідження є розробка змісту етичної освіти в умовах інклюзії, що сприятиме ширшому включенню етичної складової у вітчизняну педагогічну освіту.

Виклад основного матеріалу. Науковці, що переймаються проблемою етичної освіти педагогів, зазначають, що ознайомлення студентів з етичним кодексом слід розглядати як необхідний мінімум адекватної етичної освіти для професіоналів [1]. До сучасного фахівця в галузі освітніх та педагогічних наук висувається набагато більше вимог у зв'язку з ускладненням функцій, що ним виконуються в межах інклюзивної освіти. Це вимагає від сучасного викладача здатності до динамічної діяльності, мобільності, уміння навчатися все життя і водночас у своїй діяльності дотримуватися та зберігати базисні, моральні основи педагогічної діяльності. Відповідно, професійна підготовка педагога в закладі вищої освіти повинна відповідати практиці навчання й виховання, яка швидко змінюється але не втрачає своєї етичної складової.

У сучасній педагогічній науці існує декілька наукових підходів, що визначають загальну мету та стратегію відповідної діяльності. Формування особистості майбутнього педагога розглядається з позицій різних теоретико-методологічних підходів: особистісно-діяльнісного, системного, культурологічного, контекстного, технологічного тощо. Виходячи з мети нашого дослідження – розробка положень, що сприятимуть втіленню етичної освіти у сфері інклюзії, а також визначення набору педагогічних методик, що сприятимуть формуванню навичок професійної діяльності в межах етичних норм, найбільш ефективним, на нашу думку, є аксіологічний підхід. Використання аксіологічного підходу дозволяє виявляти професійні етичні цінності, аналізувати та систематизувати педагогічні явища, факти, ідеї та визначати їх об'єктивне і суб'єктивне значення, їх моральну цінність, а також допомагає визначити пріоритетні педагогічні цінності в інклюзивній освіті.

Актуальність цього підходу в контексті загальних змін у змісті, технологіях педагогічної освіти обумовлена домінуванням міждисциплінарної, загальнонаукової категорії „цінність”, яка набуває все більшого методологічного значення. Аксіологічний підхід дозволяє дослідити моральні цінності будь-якої професійної діяльності, визначити їх місце в професійній ієрархії цінностей та ціннісні орієнтири певної діяльності. Цей підхід був опрацьований у працях Л.Теренс [6], Д.Кар [4], Т.Калюжної [7], Т.Мотуз [8], М.Підлісного[9], С.Штольца [10] тощо. Досліджуючи проблему підготовки фахівців у різних сферах, вони доводять ефективність застосування аксіологічного підходу у формуванні професійної етики. У наукових дослідженнях вітчизняних та закордонних учених наголошується, що сучасна освіта та виховання в епоху постіндустріального розвитку суспільства та розвитку штучного інтелекту мають забезпечувати залучення молоді до світової культури та загальнолюдських цінностей, які визначають вектор людської діяльності в повсякденній та професійній діяльності. С.Штольц доводить, що як викладання має базуватися на певних цінностях, так і результати навчання залежать від цінностей, які сповідує викладач. Загальнонаукова філософська теорія цінностей (аксіологія) фактично стає методологічним підходом до розв'язання етичних проблем у взаємодії особистості із суспільством,

професійною сферою, а отже, і методологічною основою вирішення проблем формування культурних, професійних, моральних цінностей. Стосовно освіти, етичні цінності діють на кожному етапі її розвитку як моральні імперативи. Вони є узагальненими уявленнями про бажане і соціально необхідне для суспільства. Через те, що нині все більше дослідників використовують ціннісний підхід до різних проблем у різних науках, сформувалася аксіологія як наука.

Увага сучасних науковців до теорії цінностей та ціннісних орієнтацій є виправданою, оскільки поняття «цінність», «ціннісні орієнтації» є важливим компонентом при аналізі структури людської діяльності, для визначення цілей, прийняття рішень, оцінки навколишніх предметів та явищ. Науковцями підкреслюється, що проблеми, пов'язані з людськими цінностями, належать до найважливіших у будь-якій із наук, у центрі яких перебувають людина і суспільство, оскільки цінності є інтегративним стрижнем як для окремо взятого індивіда, так і для малої або великої соціальної групи, культури, нації і людства в цілому].

Оскільки в структурі особистості ціннісні орієнтації слугують фундаментом, на якому будується лінія професійної поведінки, їх можна розглядати як один зі структурних елементів професійного становлення. Саме ціннісні орієнтації визначають різні сторони професійної діяльності на основі особистісної орієнтації та ціннісного значення; спрямовують характер майбутньої діяльності; сприяють ціннісному відбору об'єктів пізнання (етичних цінностей професії); стимулюють реалізацію як професійних можливостей, так і втілення незадоволених потреб особистості в саморозвитку, самореалізації.

Отже, можна стверджувати, що складається ціла система свідомих відносин особистості й суспільства, особистості і соціальної групи, до якої ця особистість належить, а також і до себе. Крім того, на основі системи цінностей складається й система відносин до праці, до професійного самовизначення, і, отже, немає жодної галузі, де б цінності й ціннісні орієнтації не виступали як призма, через яку індивід дивиться на світ і сприймає його. Таким чином, аксіологічний підхід до вивчення педагогічних явищ та процесів дозволяє виявити внутрішню сторону взаємозв'язку особистості та суспільства, дослідити особистісний аспект орієнтації людини у світі професійних цінностей.

Розробка змісту етичної освіти на основі аксіологічного підходу передбачає посилену увагу до набуття майбутнім працівниками в інклюзивних закладах освіти принципово важливих для них ціннісних орієнтацій, від яких залежать основні етичні підґрунтя та напрямки діяльності, його педагогічне та життєве кредо, образ майбутньої професійної діяльності. Особлива увага приділяється формуванню й розвитку етичних, оцінювальних структур, розвитку „Я”-концепції майбутнього педагога. Саме аксіологічний підхід дозволяє ознайомити майбутніх працівників освітньої сфери з етичними аспектами їхньої майбутньої професії.

Аналіз наукових праць дозволяє виділити й сформулювати основні положення аксіологічного підходу до процесу професійної підготовки майбутнього педагога, а саме:

- ціннісні орієнтації пов'язують зовнішні та внутрішні механізми особистості, визначають загальний напрям поведінки й діяльності; сутність педагогічної культури може бути визначена як сукупність матеріальних та духовних цінностей [6;9];

- основою процесу формування етично-ціннісних орієнтацій майбутнього педагога є його орієнтація на педагогічні цінності; у процесі орієнтації відбувається перетворення особистості, в основі якого – привласнення найбільш вагомих для особистості цінностей [7];

- процес орієнтації передбачає: вибір цінностей (Образ Я- професійне), перетворення особистості на основі цінностей, проєктування (Я-майбутнє) [10].

Враховуючи все вищезазначене, цінності та ціннісні орієнтації в нашому дослідженні розглядаються як базисний елемент етичної освіти та професійного формування особистості майбутнього педагога інклюзивного освітнього середовища.

Слід відзначити, що різні типи науково-педагогічної свідомості пов'язані з різними етичними основами. Підтвердженням тому є сучасні процеси, що можна спостерігати у вітчизняній освіті внаслідок появи нових інноваційних педагогічних технологій і помітного відходу від попереднього, традиційного науково-педагогічного світогляду та переходу до гуманістичного. Аналізуючи трансформацію сучасної освіти, науковці вказують на тенденцію, яка свідчить про намагання поєднати в освітній теорії гуманістичну та технологічну освітню парадигми, що передбачає певну трансформацію ціннісної складової.

На перший план, у зв'язку із цим висувається питання створення стійкої системи ціннісно-нормативних структур майбутніх педагогів, яка базується на етичних засадах і є частиною професійної підготовки, що є довготривалим складним процесом. Провідна роль у процесі утвердження системи етичних професійних цінностей належить саме етичній освіті, яка має забезпечити формування цінностей, на основі яких визначатимуться зміст та ціль діяльності, характер взаємодії з учнями, а отже, успішність діяльності з формування майбутнього покоління [10].

Відповідно, у проблемі етичної освіти майбутнього педагога виділяємо два напрямки, вирішення яких необхідне для забезпечення її ефективності, це визначення змістовної і процесуальної сторони етичної освіти. Змістовний бік формування ціннісних орієнтацій передбачає визначення системи етичних професійно-ціннісних орієнтацій, які мають входити до структури та змісту етичних цінностей студентів – майбутніх педагогів. Процесуальний бік передбачає організацію процесу засвоєння (інтеріоризації) етичних цінностей та безпосередню їх реалізацію в діяльності.

Питання типології та структури ціннісних орієнтацій є доволі складними. Дослідники відзначають, що особливістю цінностей є їхній динамічний характер. Як відомо, в кожному суспільстві переважають різні цінності й ціннісні орієнтації. Тому однією з основних проблем аксіології є питання типології цінностей. Оскільки цінності впливають на поведінку людей у всіх сферах їхньої життєдіяльності, то найпростішою основою для їхньої типології є їхній предметний зміст. На цій підставі розрізняють цінності соціальні, культурні, економічні, політичні, духовні, педагогічні тощо. Фахівці нараховують багато десятків, навіть сотні таких цінностей. Але загальних базових цінностей, що складають основу ціннісної свідомості людей і впливають на їхні вчинки в різних галузях життя, не так уже й багато. Як вважають учені, їх кількість є мінімальною, якщо співвідносити цінності з потребами людей. Так, З.Фрейд обмежився двома, А.Маслоу – п'ятьма потребами-цінностями.

Аналізуючи різні класифікації цінностей, ми виявили, що в кожній із них залишається майже однаковий набір компонентів, що їх складають, змінюються лише їхні місця. Одні автори виокремлюють як основні одні цінності,

інші – інші. Таким чином, класифікація складається з одного й того ж набору цінностей, але в різній їх послідовності.

Проблема ціннісних орієнтацій особистості як представника певної професії є ще більш багатоманітною, це дозволяє вченим також створювати свої класифікації. Зауважимо, що всі пропонувані класифікації містять етичне підґрунтя педагогічної професії та охоплюють весь спектр професійної діяльності. Важливим є питання типології та відбору цінностей для включення їх саме до системи етичної освіти. Оскільки цінності відображують направленість діяльності, вибір її цілей та засоби досягнення, формування професійних цінностей має будуватися саме на етичних засадах, які відображають сукупність ідей, концепцій і норм, що регулюють педагогічну діяльність і виступають її орієнтирами, що, своєю чергою, вимагає спеціальних професійних навичок, переконань і знань. До етичної освіти потрібно цілеспрямовано віднести цінності, що становлять моральне підґрунтя освітньої діяльності, що сприятиме в майбутньому розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із практикою моральної відповідальності.

Таким чином, існує потреба в розкритті сутності, структури та змісту етичних ціннісних орієнтацій педагогічної професії в галузі інклюзії, які мають стати основою етичної освіти та майбутніх етичних кодексів, що дозволить визначити оптимальні засоби і психолого-педагогічні умови їхнього формування. Підґрунтям для відбору цінностей до етичної освіти мають бути цінності, що розкривають характер і зміст педагогічної діяльності і базуються на моральних ідеях норм та правилах, які регламентують характер професійної діяльності та спілкування в межах педагогічної професії.

Асоціація американських освітян розробила етичний кодекс для американської системи освіти, в основу якої покладені етична поведінка викладача в основних сферах діяльності, це:

- 1) етична поведінка стосовно учнів;
- 2) етична поведінка щодо практики та результатів роботи;
- 3) етична поведінка стосовно колег;
- 4) етична поведінка щодо батьків та суспільства [11].

Т. Мотуз пропонує виокремлювати цінності до системи педагогічної освіти на основі реформи Нової української школи, відповідно, цінностями професійної діяльності

викладача мають бути: прийняття, співпраця, щирість, толерантність, родина, дитиноцентризм, рівність, справедливість, повага, відкритість, мотивація й заохочення учня тощо [8]. Пропонувані цінності є, по суті, базовими для педагогічної діяльності і збігаються з напрямками етичної поведінки, запропонованими Асоціацією американських освітян, та в різних комбінаціях стосуються всіх напрямків роботи педагога. Отже, змістовний компонент етичної освіти пропонуємо реалізовувати на основі запропонованого Асоціацією американських освітян етичного кодексу з певною адаптацією, а саме включенням до кожного напрямку певних етичних цінностей:

1) етична поведінка стосовно учнів в інклюзивному освітньому середовищі: повага, прийняття, співпраця, толерантність, підтримка, дитиноцентризм, рівність, справедливість, повага, відкритість, мотивація й заохочення учня;

2) етична поведінка стосовно практики та результатів роботи в інклюзивному середовищі: відповідальність, співпраця, справедливість, підтримка;

3) етична поведінка щодо колег: культура довіри, повага, підтримка, співпраця;

4) етична поведінка щодо батьків та суспільства: відповідальність, культура довіри, родина, щирість, рівність.

Процесуальний компонент етичної освіти реалізується шляхом надання студентам знань щодо етичних цінностей, на основі вище визначеного змістовного компонента та формування навичок їх безпосередньої реалізації в діяльності. Пропонуємо включити до переліку обов'язкових освітніх компонентів дисципліну «Етика педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі». Цей освітній компонент знайомить з етичною складовою професії як центральної ідеї, дозволяє усвідомити значення етичних норм, виробити в здобувачів освіти ціннісне ставлення до них, привчити бачити їх змістовний бік, оскільки перехід тієї чи іншої педагогічної цінності в особистісно-значущу сприяє формуванню розуміння та розкриття для себе її змісту. При цьому провідною метою виступає трансформація потенційно-вагомого (соціальних та професійно-педагогічних цінностей) в актуально-вагоме (особистісна система професійних орієнтацій), відповідно професійні цінності, стають внутрішніми регуляторами поведінки. Пропонуваний курс охоплює основні напрямки етичної поведінки,

надає студентам знання про систему педагогічних цінностей та їх значення для професійної діяльності у сфері інклюзії.

Під час професійної підготовки студенти отримують певні уявлення щодо етичних основ педагогічної діяльності та певних цінностей професії. Як зазначалося вище, ці знання формуються під час вивчення дисциплін педагогічного циклу, але цей процес відбувається без акцентування на етичних компонентах діяльності та не забезпечує тих форм роботи, що безпосередньо спрямовані на розв'язання унікальних проблем, пов'язаних із практикою моральної відповідальності. Курс «Етика педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі» дозволяє врахувати наявні, уже сформовані професійно-ціннісні орієнтації студентів та забезпечити перехід об'єктивних цінностей педагогічної професії в суб'єктивні (особистісні).

Процесуальний компонент етичної освіти передбачає певні етапи щодо формування моральних основ діяльності:

- інформаційний етап, на якому студент отримує знання про етичні цінності професії. Це дозволяє йому виокремити етичні орієнтири педагогічної діяльності, розподілити інформацію на нову та знайому, першорядну та другорядну, на основі розширення уявлень про етичні основи діяльності відбувається професійний розвиток особистості;

- етап вибору передбачає, що нова інформація сприяє формуванню розуміння моральних аспектів педагогічної діяльності, формування потреб особистості, вимагає вибору пріоритетів;

- проєкція виступає як мотиваційний етап, на якому на основі засвоєних знань формуються мотиви діяльності, тобто знання досягають пікової точки, перетворюючись у переконання.

Процес формування етичних цінностей закономірно пов'язаний із формуванням в студентів розуміння сутності ціннісних аспектів педагогічної реальності, тобто з формуванням когнітивного компонента професійно-ціннісних орієнтацій. Опанування освітнім компонентом «Етика педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі» забезпечує вирішення завдань з отримання відсутніх та набуття нових необхідних етичних знань. Вирішення цих завдань сприяє орієнтації студентів у світі етичних цінностей педагогічної професії та формування в них професійно-ціннісних

орієнтацій. У результаті набуття знань щодо педагогічних ідей у структурі особистості студента формується образ майбутньої педагогічної діяльності та образ Я-педагога.

Виходячи з цього, етична освіта у своєму процесуальному компоненті має складатися з навчальних модулів по напрямках практичної педагогічної діяльності, що знайомлять з етичними цінностями та озброюють практичними навичками щодо можливих етичних дилем та конфліктів інтересів:

- категорії та етичні принципи професійно-педагогічної діяльності інформування про етичні цінності, що включаються до теоретичного курсу як провідні ідеї і які є ядром ціннісної системи педагогічної науки;

- розкриття моральних проблем педагогічної діяльності усвідомлення значення та сутності професійно-ціннісних орієнтацій, що сприяє усвідомленню та усвідомленому їх сприйняттю свідомістю особистості;

- педагог як суб'єкт моральних відносин – розкриваються особливості педагогічної етики в закладі інклюзивної освіти (етика відносин у системі «педагог – учень», «педагог – педагог», «педагог – батьки»).

Крім того, процесуальний аспект етичної освіти має забезпечити формування навичок практичної діяльності, що відбувається на практичних заняттях із розв'язання проблем на основі певних етичних параметрів. Саме під час практичних занять закріплюються різні аспекти формування етичних ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, де відбувається залучення студентів до пошуку, оцінки, вибору того, чого не вистачає за рівнем і повнотою засвоєних знань та умінь. Пропонуємо використання методик, що передбачають проблематизацію змісту навчання – це обговорення конкретних ситуацій, рольові ігри, діалогові технології. Студентам пропонуються такі проблемні питання, які містять двозначність, багатоманітність рішень і, відповідно, необхідність прояву вміння діяти в межах етичних рамок професії. Практичні заняття за такої форми організації навчання стають полем для формування етичних ціннісних установок. Саме проблемне навчання ініціює вироблення власного ставлення до етичних проблемних ситуацій, формує навички можливих варіантів вирішення проблем. Подібні методи навчання можуть бути використані для підтримки педагогічного підходу, що базується на навичках і безпосередньо спрямований на

розв'язання унікальних проблем, пов'язаних із практикою моральної відповідальності.

Висновки. Сучасна професійна педагогічна підготовка неможлива без етичної освіти, яка є важливою складовою професійного становлення педагога. Із розвитком інклюзивної освіти в Україні збільшилася кількість викликів та особливих професійних питань, вирішення яких передбачає знання та розуміння етичних основ педагогічної діяльності. Розвиток навичок етичної поведінки в майбутніх педагогів можливий за допомогою аксіологічного підходу, який передбачає формування етичних цінностей професії через обізнаність, тобто ознайомлення з етичними основами професії, які мають стати професійними цінностями. Реалізувати аксіологічний підхід до етичної освіти

пропонується через змістовний та процесуальний компоненти, де змістовний передбачає виокремлення етичних цінностей інклюзивної освіти, які мають стати фундаментом етичної освіти. Процесуальний компонент передбачає безпосередню організацію етичної освіти на основі виокремленого змісту професійних етичних цінностей. У межах процесуального компонента етичної освіти пропонується використовувати методики, які передбачають проблематизацію змісту навчання, що сприяє формуванню навичок діяльності в межах етичних норм професії. Подальшого дослідження потребують питання пов'язані з практичною реалізацією етичної освіти на основі аксіологічного підходу, дослідження системи професійних етичних цінностей здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Maxwell B. Codes of Professional Conduct and Ethics Education for Future Teachers / B. Maxwell // *Philosophical Inquiry in Education*. – 2017. – Vol. 24 (4). – Pp. 323–347. – URL : <https://www.erudit.org/fr/revues/pie/2017-v24-n4-pie05415/1070690ar/> (Last accesses 20 April 2022). DOI <https://doi.org/10.7202/1070690ar>

2. Степаненко С. Етичний вимір педагогічних комунікацій / С. Степаненко, Н. Степаненко // *Педагогічні науки*. – 2017. – № 70. – С. 42-26. – Режим доступу : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/566425.pdf> (дата звернення 15.04.2022р.).

3. Сидоренко В. Х. Специфіка етичного захисту вчителя під час розв'язання педагогічного конфлікту / В. Х. Сидоренко // *Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / гол. ред. З. П. Бакум*. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 547–551.

4. Carr D. Personal and Professional Values in Teaching / D. Carr // *International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing* / eds: T. Lovat, R. Toomey, N. Clement. – Springer, Dordrecht, 2010. – Pp.63-76. https://doi.org/10.1007/978-90-481-8675-4_4

5. William J. Frey Teaching Responsibility Pedagogical Strategies for Eliciting a Sense of Moral Responsibility / J. William // *Teaching Ethics*. – 2015. – Vol. 15, iss. 2. – Pp. 317-336. – URL : https://www.pdnet.org/tej/content/tej_2015_0015_0002_0317_0336. (Last accesses 20 April 2022).

6. Value s Pedagogy and Teacher Education: Re-conceiving the Foundations / Terrence Lovat, Kerry Dally, Neville Clement, Ron Toomey // *Australian Journal of Teacher Education*. – 2011. – Vol. 36, iss. 7. – URL : <https://ro.ecu.edu.au/ajte/vol36/iss7/4/> (Last accesses 25 April 2022).

7. Калюжна Т. Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти : монографія / Т. Г. Калюжна ; за наук. ред. О. В. Уваркіної. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 128 с.

8. Мотуз Т. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів нової української школи / Т. Мотуз // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. – 2020. – Т. 3, № 70. – С. 86–88. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.15>

9. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : монографія / М. М. Підлісний. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 164 с.

10. Stolz S. A. A Genealogical Analysis of the Concept of 'Good' Teaching: A Polemic / S. A. Stolz // *Journal of Philosophy of Education*. – 2018. – Vol. 52, iss. 1. – Pp. 145-162. – URL : <https://academic.oup.com/jope/article-abstract/52/1/144/6821406?redirectedFrom=fulltext&login=false>. (Last accesses 25 April 2022).

11. Association of American Educators. Code of Ethics for Educators. – URL : <https://www.aaeteachers.org/>. (Last accesses 25 April 2022).

12. Weber J. Examining the Millennials' Ethical Profile: Assessing Demographic Variations in Their Personal Value Orientations / J. Weber, M. J. Urick // *Business and Society Review*. – 2017. – Vol. 122, iss. 4. – Pp. 465-506.

References.

1. Maxwell, B 2017, 'Codes of Professional Conduct and Ethics Education for Future Teachers', *Philosophical Inquiry in Education*, iss 24, Pp. 323–347, viewed 20 April 2022 <<https://www.erudit.org/fr/revues/pie/2017-v24-n4-pie05415/1070690ar/>>DOI <https://doi.org/10.7202/1070690ar>.

2. Stepanenko, SV 2017, 'Etychnyi vymir pedahohichnykh komunikatsii' [*The ethical dimension of pedagogical communications*], *Pedahohichni nauki*, no 3-4, Pp. 27.

3. Sydorenko, VKh 2011, 'Spetsyfika etychnoho zakhystu vchytelia pid chas rozv'iazannia pedahohichnoho konfliktu' [*Specifics of ethical protection of teachers in the process of resolving*

pedagogical conflicts], *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*, Vol. 33, Pp. 547-551.

4. Carr, D 2010, 'Personal and Professional Values in Teaching' in Lovat, T, Toomey, R & Clement, N (eds) *International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*, Springer, Dordrecht, Pp. 63-76, DOI https://doi.org/10.1007/978-90-481-8675-4_4

5. William, JF 2015, 'Teaching Responsibility Pedagogical Strategies for Eliciting a Sense of Moral Responsibility', *Teaching Ethics*, Vol. 15, iss. 2, Pp. 317-336, viewed 20 April 2022 < https://www.pdcnet.org/tej/content/tej_2015_0015_002_0317_0336>.

6. Lovat, T, Dally, K, Clement, N & Toomey, R 2011, 'Values Pedagogy and Teacher Education: Re-conceiving the Foundations', *Australian Journal of Teacher Education*, Vol. 36, iss 7, viewed 25 April 2022 <<https://ro.ecu.edu.au/ajte/vol36/iss7/4/>>.

7. Kaliuzhna, TH 2012, *Pedahohichna aksiolohiia v umovakh modernizatsii profesiino-pedahohichnoi osvity [Pedagogical axiology in the context of modernising vocational and pedagogical education]*, Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova, Kyiv.

8. Motuz, T 2020, 'Tsinnosti profesiinoi diialnosti vchytelia pochatkovykh klasiv novoi

ukrainskoi shkoly' [*Values of primary school teachers' professional activity in the new Ukrainian school*], *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, no 70, Pp. 86-88, DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.15> .

9. Pidlisnyi, MM 2020, *Problemy aksiolohii ta shliakhy yikh vyrishennia [Problems of axiology and ways to solve them]*, Vydavets Bila K. O., Dnipro.

10. Steven, AS 2018, 'A Genealogical Analysis of the Concept of 'Good' Teaching: A Polemic' *Journal of Philosophy of Education*, Vol. 52, iss 1 viewed 25 April 2022 <<https://academic.oup.com/jope/article-abstract/52/1/144/6821406?redirectedFrom=fulltext&login=false>>.

11. Association of American Educators 2020, *Code of Ethics for Educators*. Retrieved, viewed 25 April 2022 <<https://www.aeteachers.org/index.php/about-us/aae-code-of-ethics>>.

12. Weber, J & Urick, MJ 2017, 'Examining the Millennials' Ethical Profile: Assessing Demographic Variations in Their Personal Value Orientations', *Business and Society Review*, Vol. 122, iss. 4, Pp.465-506, viewed 25 April 2022 <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/basr.1>>

Стаття надійшла до редакції 30.06.2022 р.